

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการบังคับจำนองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์¹

บรรจง สอนวิชา²

จากการศึกษาปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการบังคับจำนองและการจำนองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงประวัติ ความป็นมา แนวคิดและทฤษฎี ซึ่งโดยหลักแล้ว การบังคับจำนองจะกระทำได้โดยการฟ้องคดีต่อศาล เพื่อให้ยึดทรัพย์สินซึ่งจำนองออกขายทอดตลาดหรือหลุดเอาเป็นสิทธิของเจ้าหนี้ผู้รับจำนองตามกฎหมายและการฟ้องบังคับจำนองนั้น กระบวนวิธีการที่ผู้รับจำนองต้องกระทำ คือ ผู้รับจำนองจะต้องทำเป็นหนังสือบอกกล่าวเพื่อบังคับจำนองไปยังลูกหนี้ก่อนว่า ให้ลูกหนี้ชำระหนี้ภายในระยะเวลาอันสมควรซึ่งต้องไม่น้อยกว่า 60 วัน นับแต่วันที่ลูกหนี้ได้รับคำบอกกล่าว ถ้าและลูกหนี้ละเลยเสียไม่ปฏิบัติตามคำบอกกล่าวนั้น ผู้รับจำนองจึงจะมีอำนาจฟ้องคดีต่อศาลเพื่อให้พิพากษาสั่งให้ยึดทรัพย์สินซึ่งจำนองและให้ขายทอดตลาดต่อไป สำหรับกรณีที่ผู้จำนองได้จำนองทรัพย์สินของตนไว้เพื่อเป็นประกันการชำระหนี้ อันบุคคลอื่นจะต้องชำระหนี้ ผู้รับจำนองจะต้องส่งหนังสือบอกกล่าวดังกล่าวให้ผู้จำนองทราบ ภายใน 15 วัน นับแต่วันที่ส่งหนังสือแจ้งให้ลูกหนี้ทราบ แต่ถ้าผู้รับจำนองมิได้ดำเนินการภายใน กำหนดเวลา 15 วันนั้น ให้ผู้จำนองเป็นอันหลุดพ้นจากความรับผิดชอบในดอกเบี้ยและค่าสินไหมทดแทนซึ่งลูกหนี้ค้างชำระ ตลอดจนค่าภาระติดพันอันเป็นอุปกรณ์แห่งหนี้รายนั้น บรรดาที่เกิดขึ้น นับแต่วันที่พ้นกำหนดเวลา 15 วัน ดังกล่าว ซึ่งแม้จะทำให้ผู้จำนองหลุดพ้นแต่ลูกหนี้ยังคงต้องรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้อยู่เช่นเดิม

¹บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาอิสระ เรื่อง ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการบังคับจำนองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คนพร จิตต์จรัสเกียรติ และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์ ดร. พันธุ์เทพ วิทิตอนันต์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มณทิชา ภักดีคง

²นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนกลาง) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

จากการศึกษาทำให้ทราบว่าปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการบังคับจำนองและการจำนองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ยังไม่มีความชัดเจนและไม่ครอบคลุมอยู่หลายประการ ซึ่งสรุปได้ดังต่อไปนี้

จากการศึกษากรณีที่หนึ่งประเด็นปัญหาการบังคับจำนองเกี่ยวกับทรัพย์สินจำนองสูญหายหรือบุบสลาย กรณีหากทรัพย์สินที่จำนองสูญหายหรือบุบสลายหรือถ้าทรัพย์สินซึ่งจำนองแต่สิ่งหนึ่งสิ่งใดสูญหายหรือบุบสลายเป็นเหตุให้ไม่เพียงพอแก่การประกันหนี้แล้ว ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 723 ได้กำหนดว่า ผู้รับจำนองจะบังคับจำนองเสียในทันทีก็ได้ ซึ่งการบังคับจำนองในกรณีเช่นนี้กฎหมายมิได้กำหนดให้ผู้รับจำนองจะต้องมีหนังสือบอกกล่าวบังคับจำนองไปยังลูกหนี้ให้ทำการชำระหนี้ภายในระยะเวลาอย่างน้อย 60 วัน นับแต่ลูกหนี้ได้รับหนังสือบอกกล่าวดังเช่นที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 728 วรรคหนึ่ง หากพิจารณาแล้วจะทำให้การบังคับจำนองกรณีเช่นนี้ขัดต่อบทบัญญัติมาตรา 728 ที่กำหนดวิธีการบังคับจำนองเอาไว้อย่างชัดเจน ที่สำคัญประการหนึ่งคือการจะบังคับจำนองได้นั้น กฎหมายกำหนดให้ต้องมีการบอกกล่าวเป็นหนังสือไปยังลูกหนี้ ให้เวลาแก่ลูกหนี้ชำระหนี้ก่อนจึงจะทำให้ผู้รับจำนองหรือเจ้าหนี้มีอำนาจฟ้องคดีต่อศาล เห็นได้ชัดว่าการบอกกล่าวบังคับจำนองต้องการให้ลูกหนี้มีเวลาพอสมควรในการหาเงินไปชำระหนี้ให้แก่ผู้รับจำนอง อีกทั้งการบอกกล่าวบังคับจำนองเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับอำนาจฟ้องของโจทก์และมีหน้าที่นำสืบให้ปรากฏข้อเท็จจริงว่าตนมีอำนาจฟ้องด้วยการบอกกล่าวบังคับจำนองตามที่กฎหมายกำหนดครบถ้วนเสียก่อน ประกอบกับการที่กฎหมายกำหนดให้ระยะเวลาแก่ลูกหนี้เพื่อนำเงินไปชำระต้องไม่น้อยกว่า 60 วัน เช่นนี้การบังคับจำนองจึงถือว่าตรงตามที่กฎหมายกำหนด หากผู้รับจำนองสามารถบังคับจำนองได้ทันทีจะทำให้เกิดความเสียหายต่อผู้จำนองที่ไม่มีโอกาสรู้ถึงการใช้สิทธิเรียกร้องและไม่มีระยะเวลาที่จะเตรียมตัวในการชำระหนี้ เพื่อให้ทรัพย์สินของตนไม่ต้องถูกบังคับจำนอง

กรณีที่สองประเด็นปัญหาการบังคับจำนองเอากับผู้ซึ่งจำนองทรัพย์สินของตนเพื่อประกันหนี้อันบุคคลอื่นต้องชำระ กฎหมายกำหนดว่า การบังคับจำนองผู้รับจำนองต้องส่งหนังสือบอกกล่าวที่ได้ส่งไปยังลูกหนี้ไปให้ผู้จำนองทราบภายใน 15 วันนับแต่วันที่ผู้รับจำนองได้ส่งหนังสือ

บอกกล่าวแจ้งให้ลูกหนี้ทราบ ถ้าผู้รับจ้างไม่บอกกล่าวการบังคับจ้างไปยังลูกหนี้ตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 728 วรรคหนึ่ง เป็นเหตุให้ผู้รับจ้างไม่มีอำนาจฟ้องคดีบังคับจ้างได้ เนื่องจากขั้นตอนการบอกกล่าวตามมาตรานี้เป็นขั้นตอนที่กฎหมายกำหนดไว้โดยเฉพาะให้ต้องกระทำก่อนและเมื่อปรากฏว่าลูกหนี้ละเลยเสียไม่ปฏิบัติตามคำบอกกล่าวในระยะเวลาตามที่กำหนด ผู้รับจ้างจึงจะมีอำนาจฟ้องคดีต่อศาลเพื่อบังคับจ้างได้ แต่กรณีที่ ไม่ได้บอกกล่าวการบังคับจ้างไปยังผู้จ้างซึ่งจ้างอรรถประโยชน์ของตนประกันหนี้ อันบุคคลอื่นต้องชำระ กฎหมายไม่ได้กำหนดผลของการไม่บอกกล่าวเอาไว้ว่าจะเป็นอย่างใด คงกำหนดเพียงว่าให้ผู้รับจ้างเสียสิทธิที่จะเรียกดอกเบี้ยและค่าสินไหมทดแทนและผู้จ้างจะหลุดพ้นจากความรับผิดในดอกเบี้ยและค่าสินไหมทดแทนซึ่งลูกหนี้ค้างชำระ ตลอดจนค่าภาระติดพันอันเป็นอุปสรรคแห่งหนี้ที่เกิดขึ้นนับแต่วันพ้นกำหนดเวลา 15 วันเท่านั้น จึงทำให้เกิดความสงสัยว่าการที่ผู้รับจ้างไม่บอกกล่าวบังคับจ้างไปยังผู้จ้างอรรถประโยชน์ของตนประกันหนี้ อันบุคคลอื่นต้องชำระเลย ผู้รับจ้างจะมีอำนาจฟ้องผู้จ้างหรือไม่อย่างไร อีกทั้งจะทำให้เกิดความเสียหายต่อผู้จ้างที่ไม่มีโอกาสรู้ถึงการใช้สิทธิเรียกร้องให้ชำระหนี้ของผู้รับจ้างก่อนที่จะฟ้องคดีต่อศาล และผู้จ้างไม่มีระยะเวลาเพียงพอที่จะปฏิบัติการชำระหนี้เพื่อปกป้องคุ้มครองอรรถประโยชน์ของตนที่ไม่ต้องถูกบังคับจ้างโดยการขายทอดตลาดต่อไป

กรณีที่สามประเด็นปัญหาการบังคับจ้างของผู้รับจ้างที่ฟ้องคดีต่อศาล ปกติแล้วการบังคับจ้างตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 729/1 ที่กำหนดว่า เวลาใด ๆ หลังจากหนี้ถึงกำหนดชำระ ถ้าไม่มีการจ้างรายอื่นหรือบริมสิทธิอันได้จดทะเบียนไว้เหนืออรรถประโยชน์อันเดียวกันนี้ ผู้จ้างมีสิทธิแจ้งเป็นหนังสือไปยังผู้รับจ้างเพื่อให้ผู้รับจ้างดำเนินการขายทอดตลาดอรรถประโยชน์ที่จ้างโดยไม่ต้องฟ้องเป็นคดีต่อศาล โดยผู้รับจ้างต้องดำเนินการขายทอดตลาดอรรถประโยชน์ที่จ้างภายในเวลาหนึ่งปีนับแต่วันที่ได้รับหนังสือแจ้งนั้น โดยให้ถือว่าหนังสือแจ้งของผู้จ้างเป็นหนังสือยินยอมให้ขายทอดตลาดได้ แต่ตามมาตราไม่ได้กำหนดระยะเวลาอย่างชัดที่สุดไว้ว่า หากผู้จ้างประสงค์ขอให้ผู้รับจ้างขายทอดตลาดอรรถประโยชน์ที่จ้างตามมาตราแล้ว ผู้จ้างจะใช้สิทธิได้ภายในกำหนดเวลาใด จึงทำให้เกิดปัญหาในการบังคับจ้างว่า

หากผู้รับจ้างเองได้ดำเนินการบอกกล่าวบังคับจ้างเองจนฟ้องเป็นคดีต่อศาลแล้ว ผู้จ้างเองจึงแสดงเจตนาขอใช้สิทธิตามมาตรา 729/1 นี้หรือไม่ เช่น ผู้รับจ้างเองจะต้องถูกบังคับให้ดำเนินการขายทอดตลาดตาม มาตรา 729/1 นี้หรือไม่ เช่น ผู้รับจ้างเองต้องขายทอดตลาดภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่ได้รับแจ้งเป็นหนังสือของผู้จ้างหรือไม่ และมาตรานี้ไม่ได้กำหนดให้ศาลต้องจำหน่ายคดี เพื่อให้เจ้าหน้าที่ผู้รับจ้างเองไปดำเนินการได้ กระบวนพิจารณาของศาลต้องดำเนินต่อไปตามปกติ อีกทั้งเจ้าหน้าที่ผู้รับจ้างเองจะปฏิเสธการขายทอดตลาดได้หรือไม่ ซึ่งกรณีเช่นนี้กฎหมายไม่ได้กำหนดให้ผู้รับจ้างเองหรือศาลต้องปฏิบัติอย่างไร หรือหากเจ้าหน้าที่ผู้รับจ้างเองยินยอมขายทอดตลาดตามที่ผู้จ้างเองแสดงเจตนาขอใช้สิทธิเจ้าหน้าที่จะทำได้หรือไม่ ซึ่งอาจต้องมีการถอนฟ้องหรือขอให้ศาลจำหน่ายคดีชั่วคราวเพื่อดำเนินการขายทอดตลาดก่อนและหากขายทอดตลาดแล้วแต่ขายไม่ได้จะดำเนินการอย่างไร ในที่สุดอาจมีความรับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมศาลที่คู่ความต้องรับผิดชอบต่อไป

กรณีที่ปัญหาเกี่ยวกับผู้รับโอนทรัพย์สินจ้างขอชำระหนี้ตามสัญญาปรับปรุงโครงสร้างหนี้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 727 ประกอบ มาตรา 691 กรณีนี้หากเจ้าหน้าที่ผู้รับจ้างเองมีการทำสัญญาปรับปรุงโครงสร้างหนี้โดยการลดจำนวนหนี้ ลดดอกเบี้ย ค่าสินไหมทดแทน ตลอดจนค่าภาระคิดค้นต่าง ๆ ให้แก่ลูกหนี้แล้ว หากมีการโอนทรัพย์สินที่จ้างเองให้แก่ผู้รับโอน โดยมีการตกลงให้ผู้รับโอนทรัพย์สินนั้นสามารถชำระหนี้ตามข้อตกลงที่เจ้าหน้าที่และลูกหนี้ทำสัญญากันได้ ผู้รับโอนทรัพย์สินที่จ้างเองจะสามารถเข้าชำระหนี้ตามสัญญาปรับปรุงโครงสร้างหนี้ดังกล่าวได้หรือไม่อย่างไร เพื่อมิให้ผู้รับโอนทรัพย์สินจ้างเองต้องถูกบังคับจ้างเองในจำนวนหนี้ที่ค้าง ตลอดจนภาระคิดค้นอันเป็นอุปสรรคแห่งหนี้ให้เป็นที่เสียหายแก่ตนต่อไป การที่ผู้รับโอนทรัพย์สินที่จ้างเองจะเข้ามาชำระหนี้ตามสัญญาดังกล่าวได้หรือไม่ นั้น จะต้องพิจารณาถึงบทบัญญัติของกฎหมายที่มีการกำหนดให้สิทธิและหน้าที่ของผู้รับโอนทรัพย์สินซึ่งจ้างเองด้วย โดยหลักแล้วตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 736 กำหนดให้ผู้รับโอนทรัพย์สินจ้างเองมีสิทธิที่จะไถ่ถอนจ้างเองได้ แต่ตัวผู้รับโอนต้องไม่เป็นลูกหนี้หรือผู้ค้ำประกันหรือเป็นทายาทของบุคคลดังกล่าวและประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 737 กำหนดให้สิทธิผู้รับโอนจะไถ่ถอนทรัพย์สินจ้างเองก็

ได้ ตราใบที่เจ้าหน้าที่ผู้รับจ้างยังไม่มีการบังคับจ้าง แต่หากเจ้าหน้าที่ได้บอกกล่าวว่าจะบังคับจ้าง ผู้รับโอนต้องทำการไถ่ถอนภายใน 60 วัน นับแต่วันรับคำบอกกล่าว จากการศึกษาไม่พบว่า มีกฎหมายมาตราใดที่กำหนดให้ผู้รับโอนทรัพย์สินที่จ้างมีสิทธิเข้าชำระหนี้ตามข้อสัญญาปรับโครงสร้างหนี้ระหว่างผู้รับจ้างกับลูกหนี้ได้ ผู้รับโอนแม้จะเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินจ้าง แต่ก็ไม่ได้อยู่ในฐานะของผู้จ้างหรือทายาทของผู้จ้าง ดังนั้น สิทธิหน้าที่ของผู้รับโอนทรัพย์สินที่จ้างจึงต้องเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายที่กำหนดไว้สำหรับผู้รับโอนเท่านั้น ส่วนสิทธิใดที่กฎหมายกำหนดให้เป็นสิทธิของลูกหนี้หรือผู้จ้างในการชำระหนี้ตามข้อสัญญาปรับโครงสร้างหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 727 ประกอบมาตรา 691 หลักกฎหมายจะกำหนดไว้ชัดเจน แต่สำหรับผู้รับโอนทรัพย์สินจ้างเมื่อไม่มีบทกฎหมายบัญญัติกำหนดให้สามารถใช้สิทธิตามหลักกฎหมายมาตราดังกล่าวได้ ผู้รับโอนทรัพย์สินย่อมไม่อาจใช้สิทธิได้ ดังนั้น แม้จะมีการทำสัญญาปรับโครงสร้างหนี้โดยมีข้อสัญญาว่า นอกจากลูกหนี้กับผู้จ้างที่ต้องมีความผูกพันตามสัญญาแล้วกำหนดให้ผู้รับโอนทรัพย์สินจ้างสามารถชำระหนี้ตามสัญญาปรับโครงสร้างหนี้ได้อีกนั้น ข้อตกลงดังกล่าวย่อมขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ไม่อาจบังคับได้

จากการศึกษาค้นคว้าปัญหากฎหมายที่เกี่ยวกับการบังคับจ้างและการจ้างตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ผู้ศึกษาพบว่ามีส่วนที่ต้องแก้ไขและมีข้อเสนอแนะดังนี้ คือ

1. ปัญหาการบังคับจ้างเกี่ยวกับทรัพย์สินจ้างสูญหายหรือบุบสลาย ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะว่า

ควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 723 เป็นว่า “ถ้าทรัพย์สินซึ่งจ้างบุบสลายหรือถ้าทรัพย์สินซึ่งจ้างแต่สิ่งใดสิ่งหนึ่งสูญหายหรือบุบสลาย เป็นเหตุให้ไม่เพียงพอแก่การประกันไซ้ ผู้รับจ้างจะบังคับจ้างต้องมีหนังสือบอกกล่าวไปยังลูกหนี้ก่อนว่าให้ชำระหนี้ภายในเวลาอันสมควรซึ่งต้องไม่น้อยกว่าสามสิบวันนับแต่วันที่ลูกหนี้ได้รับคำบอกกล่าวนั้น ถ้าและลูกหนี้ละเลยเสียไม่ปฏิบัติตามคำบอกกล่าว ผู้รับจ้างจะฟ้องคดีต่อศาลเพื่อให้พิพากษาสั่งให้ยึดทรัพย์สินซึ่งจ้างและให้ขายทอดตลาดก็ได้

ให้ผู้รับจ้างปฏิบัติตามวรรคหนึ่ง ในกรณีผู้จ้างซึ่งจ้างอรรถพัสสินของตนไว้เพื่อประกันหนี้อันบุคคลอื่นต้องชำระด้วย ถ้าผู้รับจ้างมิได้ดำเนินการดังกล่าว ผู้รับจ้างไม่อาจฟ้องคดีต่อศาลเพื่อบังคับจ้างได้

กรณีตามวรรคหนึ่งผู้รับจ้างยังไม่อาจบังคับจ้างได้ เมื่อเหตุนั้นมีได้เป็นเพราะความผิดของผู้จ้างและผู้จ้างก็เสนอจะจ้างอรรถพัสสินอื่นแทนให้มีราคาเพียงพอหรือเสนอจะรับซ่อมแซมแก้ไขความบุบสลายนั้นภายในเวลาอันสมควรแก่เหตุ”

2. ปัญหาการบังคับจ้างเองเข้ากับผู้ซึ่งจ้างอรรถพัสสินของตนเพื่อประกันหนี้อันบุคคลอื่นต้องชำระ ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะว่า

ควรแก้ไขเพิ่มเติมหลักกฎหมายในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 728 วรรคสอง เป็นว่า “ให้ผู้รับจ้างปฏิบัติตามวรรคหนึ่ง ในกรณีผู้จ้างซึ่งจ้างอรรถพัสสินของตนไว้เพื่อประกันหนี้อันบุคคลอื่นต้องชำระด้วย ถ้าผู้รับจ้างมิได้ดำเนินการดังกล่าว ผู้รับจ้างไม่อาจฟ้องคดีต่อศาลเพื่อบังคับจ้างได้”

3. ปัญหาการบังคับจ้างของผู้รับจ้างที่ฟ้องคดีต่อศาล ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะว่า

ควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 729/1 วรรคหนึ่ง เป็นว่า “เวลาใด ๆ ก่อนฟ้องบังคับจ้าง หลังจากที่นี้ถึงกำหนดชำระ ถ้าไม่มีการจ้างรายอื่นหรือบุริมสิทธิอื่นอันได้จดทะเบียนไว้เหนืออรรถพัสสินอันเดียวกันนี้ ผู้จ้างมีสิทธิแจ้งเป็นหนังสือไปยังผู้รับจ้างเพื่อให้ผู้รับจ้างดำเนินการให้มีการขายทอดตลาดอรรถพัสสินที่จ้างโดยไม่ต้องฟ้องเป็นคดีต่อศาล โดยผู้รับจ้างต้องดำเนินการขายทอดตลาดอรรถพัสสินที่จ้างภายในเวลาหนึ่งปี นับแต่วันที่ได้รับหนังสือแจ้งนั้น ทั้งนี้ ให้ถือว่าหนังสือแจ้งของผู้จ้างเป็นหนังสือยินยอมให้ขายทอดตลาด”

4. ปัญหาเกี่ยวกับผู้รับโอนอรรถพัสสินจ้างของชำระหนี้ตามสัญญาปรับโครงสร้างหนี้ตามมาตรา 727 ประกอบมาตรา 691 ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะว่า

ควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 727 เป็นว่า “ให้นำบทบัญญัติมาตรา 691 มาตรา 697 มาตรา 700 และมาตรา 701 มาใช้บังคับกับกรณีที่บุคคลจำนองทรัพย์สินเพื่อประกันหนี้อันบุคคลอื่นจะต้องชำระด้วยโดยอนุโลม ทั้งนี้ ให้ผู้รับโอนทรัพย์สินซึ่งจำนองเข้าชำระหนี้ตามมาตรา 691 ได้”

เอกสารอ้างอิง

ชุมพล จัทราทิพย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะค้ำประกัน จำนอง จำน่า, พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539),

สุภาพร พิทักษ์เผ่าสกุล, คำอธิบายค้ำประกัน จำนอง จำน่า, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2559),

ชุมพล จัทราทิพย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ค้ำประกัน จำนอง จำน่า, พิมพ์ครั้งที่ 10 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2554),

ปัญญา ถนอมรอด, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย ยืม ค้ำประกัน จำนอง จำน่า, พิมพ์ครั้งที่ 14 (จัดพิมพ์โดยสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2562),

ปิติกุล จีระมงคลพาณิชย์, กฎหมายประกันด้วยบุคคลและทรัพย์สิน ค้ำประกัน จำนอง จำน่า, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2540),

